

AZ IGEVONZATOK SZEMANTIKAI MEGKÖZELÍTÉSE (KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ ASZEMANTIKUS VONZATOKRA)

A SEMANTIC APPROACH TO VERB COMPLEMENTS (WITH SPECIAL REGARD TO ASEMANANTIC COMPLEMENTS)

BODNÁR ILDIKÓ¹

Absztrakt: A tanulmány első részében a szerző terminológiai problémákkal foglalkozik, csoportosítja a vonzatos igéket, továbbá párhuzamokra mutat rá a magyar és a német igevonzatok témakörében. A második részben többféle, határozói szerepű és nem határozói szerepű határozóragos igevonzat bemutatása következik. A táblázatokban egybegyűjtve szerepelnek a legfontosabb speciális jelentések. A dolgozat több száz igevonzat sokoldalú szemantikai vizsgálatán alapul. A vizsgált kérdéskört az oktatási gyakorlat felől közelíti meg.

Kulcsszavak: *vonzatok, terminológiai kérdések, képes helyhatározó, aszemantikus vonzat, vonzatcsaládok, német–magyar igei összevetések, oktatási gyakorlat*

Abstract: In the first part of the paper, the author focusses on terminological problems, presents a verb classification and points out parallels between Hungarian and German complements. In the second part, different types of complements with adverbial case suffixes either having or not having an adverbial function in the sentence are described. The most important special meanings are collected and displayed in tables. The paper summarizes the findings of the multi-faceted investigation of several hundreds of verb complements. The practical language teaching implications of the topic are also covered.

Keywords: *verb complements, terminological issues, place adverbials expressing metaphorical meanings, asemanantic complements, classes of complements, Hungarian-German verb contrasts, language teaching practice*

„Az ige szintaktikai sajátosságai és szemantikai jellemzői között szoros kapcsolat van... Az igék szintaktikai sajátosságaiban jelentkező hasonlóságoknak... a szemantikai jellemzők hasonlósága felel meg, míg a szintaktikai sajátosságokban tapasztalható különbségeknek a szemantikai jellemzők különbsége.” (APRESZJAN 1971: 145)

¹ BODNÁR ILDIKÓ
nyugalmazott egyetemi docens
Miskolci Egyetem, BTK, Modern Filológiai Intézet
Alkalmazott Nyelvészeti és Fordítástudományi Tanszék
3515 Miskolc-Egyetemváros

BEVEZETÉS

Az igevonzatok kutatása a 20. századi európai nyelvészet egyik kiemelt területévé vált, nem utolsósorban az oktatási gyakorlathoz való szoros kapcsolódása miatt. Részben a nyelvtanítás gyakorlata adta az ösztönzést a kérdéskört az egyik legkorábban és legsokoldalúbban vizsgáló munkának, Tesnière strukturális szintaxisának a megszületéséhez (TESNIÈRE 1959). A hatvanas évek német nyelvészetében ugyancsak előtérbe került a vonzatok kutatása (HELBIG – SCHENKEL 1969), hasonlóképpen sokat foglalkoztak a kérdéssel a korszak szovjet nyelvészei (l. APRESZJAN 1971: 144–153). A témáról a szakirodalomban több történeti áttekintéssel is találkozhatunk (DOBOS 2005; BUDAI 2006; BODNÁR 2012).

A nyolcvanas évektől kezdődően a magyar nyelvészek is egyre többet foglalkoznak a vonzatok kérdéskörével, a kilencvenes évektől pedig megsokszorozódik a vonatkozó kiadványok száma (KIEFER 1990, 1992, 2008). S akkor nem is említettük a közvetlenül az oktatáshoz kötődő különféle kétnyelvű szójegyzékeket, vonzat-szótárakat (l. pl. PÁLFY – BORONKAY – SÖRÉS 1979; ANGELINI – FÁBIÁN 1981, LÁSZLÓ – SZANYI 1985; SCHEIBL 2011; BUDAI 2012). Az igevonzatok tanítása és tanulása komoly kihívást jelent az idegen nyelvek óráin, de a magyar mint idegen nyelv oktatása során, illetve a fordításokkal kapcsolatban is hangsúlyosan kerül elő a vonzatok problémája (pl. KOVÁCSI 2001; HEGEDŰS 2005; DOBOS 2007). A magyar nyelv vonzatos igéinek kutatásához napjainkban már nyomtatott, illetve az interneten elérhető vonzatszótárak is rendelkezésre állnak (SASS et al. 2010; KISS – KISS é. n., „MAZSOLA” 2006–2009).

A magyar igék elsődleges vonzataiként az alany, illetve – tárgyas igék esetében – a tárgy szerepelnek, majd különböző gyakorisággal különféle **határozói vonzatokkal** találkozunk. Igéink ragokkal kifejezett vonzatai és a német előljárós igevonzatok viselkedése között számos hasonlóságot találunk, de az eltérésekre is nagy figyelmet kell fordítani (részletesebben erről l. a 3. és az 5. fejezetet).

1. HATÁROZÓRAGOS SZÓALAKOK

A magyar mondatokban szereplő **határozóragos szóalakok** feltétlenül elkülönítendőek a bevezetés soraiban említett **határozói vonzatoktól**. Számos esetben ugyanis a mondatban határozóraggal szereplő szó **nem a vonzatok**, hanem az ún. **szabad határozók** csoportjába tartozik, továbbá vannak olyan határozóragos, valóban vonzatként fellépő szóalakok is, amelyek **nem sorolhatók a magyar határozórendszer egyik alcsoportjába sem**. Az előforduló főnévi igenévi, illetve mellékmondat formájában megjelenő vonzatok kérdését itt nem vizsgálom. Határozóragjaink köre igen széles; a jelen dolgozat kutatásai voltaképpen ezeknek is csupán egy részére, mindössze kilenc ragpárunkra vonatkoznak. Az ugyancsak előforduló névutós vonzatokat a jelen írás keretei között szintén nem kutatom, és vizsgálataim csakis igei vonzatokra terjednek ki.

Gyakori előfordulásuk miatt is jól ismertek a magyar nyelvben szereplő határozóragok körén belül – az irányhármasságra és a közelségre/távolságra utalóan – jellegzetes **3 × 3-as rendszert** alkotó, eredetileg helyhatározói értelemben megjelenő

határozóragok. Ezt a speciális ragcsoportot mutatja be az 1. táblázat, hagyományos elrendezésben és az esetek latin nevének feltüntetésével. A lenti ragokkal ellátott főnevek a korábban leírtak értelmében többféle szerepben is előfordulhatnak, lehetnek vonzatok, illetve számos esetben ún. szabad határozókként lépnek fel.

1. táblázat

A vizsgált határozói vonzatok

Helyhatározói kérdések:	HONNAN?	HOL?	HOVÁ?
LAZÁBB KÜLVISZONYRA UTALÁS	ablativus -tól/-től	adessivus -nál/-nél	allativus -hoz/-hez/-höz
SZOROSABB KÜLVISZONYRA UTALÁS	delativus -ról/-ről	superessivus -on/-en/-ön	sublativus -ra/-re
BELVISZONYRA UTALÁS	elativus -ból/-ből	inessivus -ban/-ben	illativus -ba/-be
Összefoglaló elnevezés:	ELŐZMÉNY- HATÁROZÓK	TARTAM- HATÁROZÓK	VÉG- HATÁROZÓK

Az alapvető különbség a szabad határozó és a vonzat között az, hogy míg a szabad határozó nem kötődik szorosan a mondat egyik eleméhez sem, és akár el is hagyható, addig a **vonzat régenshez** – legfőképpen az **igei régenshez** – kötődik, és elhagyása esetén a mondatok jó része agrammatikussá válik. A következő mondatpár a fent említett eltérésre utal:

1. *A gyerek újságot olvas az utcai szobában.* *A gyerek újságot olvas.*
2. *Most a bátyám lakik az utcai szobában.* **Most a bátyám lakik.*

Az első mondatban az *utcai szobában* szabad határozó, a mondatból következmények nélkül elhagyható, csupán a közlés lesz szegényebb; a másodikban a *lakik* ige helyhatározói vonzata, elhagyása agrammatikus mondatot eredményez. A szabad határozóként gyakran szereplő helyhatározó mellett további **16-féle határozónk** (TOMPA 1961: 586–587) legtöbbje sem vonzatként épül be a magyar mondat szerkezetébe:

3. *Kati a virágaival akár órákon át szívesen foglalkozik.*
4. *Kati a virágaival foglalkozik.*
5. **Kati akár órákon át szívesen foglalkozik.*

A hármas mondatnak mind az idő-, mind pedig a módhatározója szabad határozó, elhagyásuk nem teszi agrammatikussá a mondatot (négyes mondat), a vonzat elhagyása viszont agrammatikussá és értelmetlenné is teszi azt (ötös mondat).

2. EGY ÉRDEKES VONZATCSOPORT BEMUTATÁSA

Amennyiben igékhez csatlakozó, **határozóraggal ellátott vonzatokról** van szó, azok részben a magyar nyelv határozóinak valamelyikét fejezik ki, pl. a hely-, az idő-, az ok-, a cél-, az eredet-, a társ- stb. határozót, részben azonban igék egész sora mellett olyan viszonyt jelenítenek meg, amely túlmutat jól ismert határozóink körén, s már az elnevezésük is gondokat vet fel. Ezért helyeztem előtérbe a terminológiai kérdések vizsgálatát.

Ahol a régenst követően egyértelműen felismerhető egy-egy adott határozói viszony, ott a megfelelő határozói vonzatról beszélünk. Így a *vki a városban lakik*: helyhatározói vonzatot képvisel, a *vki reszket a hidegtől*: okhatározói vonzatot; *ez a jövedelem a föld eladásából származik*: eredethatározói vonzatot. Számos ige határozóragos vonzatát azonban nem tudjuk a meglévő határozói rendszerbe besorolni, lévén az előbbiektől eltérő viszony kifejezői. Jól megfigyelhető a különbség az alábbi mondatpárok esetében:

6. *Apa kijött az előadásról.*
7. *Pali áradozik az előadásról.*
8. *Zoli bemegy az új házukba.*
9. *Ő egészen beleszeretett az új házukba.*

Míg a 6. és a 8. mondatok kapcsán egyértelmű, hogy milyen határozónak a szerepében áll a delativusi, ill. illativusi raggal ellátott vonzat (helyhatározók), a hetes és a kilences mondatot illetően egyedül csak a delativusi és az illativusi ragokat ismerjük fel, de nem tudjuk megnevezni a kifejeződő viszonyt, azaz egyik határozónkkal sem tudjuk azonosítani őket.

Ami a ragok szerepét illeti, a lenti, 10. mondat helyhatározót, helyhatározói vonzatot nevez meg. Nem nevezhetjük azonban helyhatározónak például a 11. mondat ugyancsak a *kinéz* igéhez kapcsolódó *-ből/-ből* ragos vonzatát, sem pedig részeshatározónak a 12. mondat *-nak/-nek* ragos főnevét.

10. *Edit kinéz az emeleti ablakból.* *vki kinéz vhonnan;*
11. *Ezt az erőt senki nem nézte ki a kis állatból.* *vki kinéz vmit vmiből/vkiből, vki képesnek tart vmit/vkit vmire;*
12. *Ez az épület kastélynak néz ki.* *vmi kinéz vminek, vmi olyan, mint; vmi hasonlít vmire*

A fennálló különbségre a helyhatározói vonzatra vonatkozó kérdésfeltevés is utal. A helyhatározót tartalmazó mondatra a *Honnan néz ki Edit?*, a következőre azonban kizárólag a *Miből/Kiből nem nézte ezt ki senki?* kérdéssel kérdezhetünk, a **Honnan nem nézte ezt ki senki?* kérdés értelmetlen. A helyhatározói, illetve a nem helyhatározói vonzatokra vonatkozó eltérő kérdőszóhasználatról a szakirodalomban is olvashatunk (HEGEDŰS 2005: 206–209). A *kinéz* szóalak mindhárom mondatban más-más

jelentést hordoz; a két utóbbi mondat állítmányának új jelentését azonban nem a pusztán ige, hanem **ige és vonzata együtt** képviselik.

E tekintetben vonzatok az idiómákhoz állnak közel, a kérdésről részletesen (KOMLÓSY 1992: 487–493; FORGÁCS 2007: 178–195). Egymással való rokonságuk lényege, hogy az igének és vonzatának kapcsolata – az idiómákkal egyező módon – nem bontható elemeire, illetve az elemek csak együttesen fejezik ki a hordozott értelmet. „Jelentése nem számítható ki... az őt alkotó szavak jelentéséből” (KOMLÓSY 1992: 487). Amikor az ige az eredeti értelmében szerepel (*kinéz*: 'vki valamely zárt helyről valahová kifelé néz'), akkor viszont elemeire bontható: a *néz* 'látószervével figyel' jelentésű igére, a *ki-* igekötőre, amely: 'kinn lévő hely felé irányuló' jelentéssel bír, továbbá egy, ugyancsak a valamiből kifelé irányulást érzékeltető elativusi raggal ellátott helyhatározóra. A másodiknak említett vonzatban viszont a *kinéz* ige eredeti jelentése egyáltalán nem jelenik meg. Így a *kinéz vki vmit vkiből* jelentése itt: 'gondol, sejt, gyanít róla vmit'. (*Kinézem belőle, hogy megbirkózik a feladattal, azaz képesnek tartom rá, úgy itélem meg.*) Hasonló a helyzet más vonzatokkal is:

13. **Az állásra a fiatalabb lányt
nézték ki.**

*vki kinéz vkit/vmit vmire, vmely
célra kiszemel vki vkit, vmit*

Azaz a *kinéz vki vkit/vmit vmire* jelentése: 'vmely célra, vmire kiszemel vki vkit, vmit'. Végül a *kinéz vmi vminek* jelentése: 'úgy **lútszik**, olyanformán mutatkozik, mintha'. Korábbi példánk: *Ez az épület kastélynak néz ki: olyan mint, annak, olyannak lútszik, mint(ha)...* (Kiemelés tőlem: B. I.) A jelentéseket *A magyar nyelv értelmező szótára* IV. (ÉRTSZ. 1959) alapján adtam meg.

Annai „engedmény” tehető talán, hogy ilyenkor is többnyire a látással megragadható dolgok körében maradunk, vagyis *ránézve vkire, vmire* gondolok vmit, hozok vmilyen ítéletet, értékelést, döntést. Az újabb szakirodalom a fent említett esetekben ún. **nem kompozicionális** szerkezetekről beszél (LADÁNYI in KIEFER 2008: 273), (GÁBOR et al. in KIEFER 2008: 870–875).

3. TERMINOLÓGIAI PROBLÉMÁK

A 'határozók körén túlmutató' vonzattal kapcsolatban máig terminológiai problémák merülnek fel. **Aszemantikus vonzat** elnevezésük viszonylag későn bukkan fel az egyetemi tankönyvekben. Mayer Péter írása *A szemantikailag problematikus határozói mondatrészek oktathatóságáról* az **aszemantikus vonzat** elnevezést igen problémásnak tartja, és használatra az alap- és középfokú oktatásban teljesen alkalmatlannak ítéli. A vonzatcsoportot leginkább az írás címében szereplő módon nevezi meg (MAYER 2019). Ahol a vonzatfogalom a nyelvtanítási gyakorlat része, mint a német nyelvben, jóval korábban oldódtak meg ezek a terminológiai problémák.

3.1. Magyar terminológiai kérdések

A korábbi évtizedekben arra a kérdésre, hogy milyen határozó jelenik meg a kérdéses mondatokban, a válasz részben az volt, hogy **képes helyhatározó**, részben pedig,

hogy **állandó határozó**. A szakirodalom hol azonosnak tekintette a kettőt, hol pedig elkülönítette egymástól őket, de a kérdést ezzel csak tovább bonyolította. Régebbi nyelvtanokban, nyelvkönyvekben sokszor bukkan fel a *képes helyhatározó* fogalma az adott ige és az utána használatos rag kapcsolatára utalva. Példaként említem az 1970-ben megjelent *Olasz leíró nyelvtant*, amelynek az olasz viszonzókról (előjárókról) szóló fejezetében öt alkalommal találkozunk a *képes helyhatározó* kifejezéssel, húsznál több vonzatos igére vonatkozóan (HERCZEG 1970: 340–352). Az 1970-től kezdődően számos kiadást megélt *Mondattani elemzések* című egyetemi segédkönyv mindkét fogalmat használja, szembeállítva őket egymással: „Az állandó határozót meg kell különböztetni az ún. képes helyhatározótól” (RÁCZ–SZEMERE 1998: 65). A szerzők az utóbbira a *’belekerül a történelembe’* szerkezetet, az előbbire viszont a *’belekerül 10 000 forintba’* kifejezést idézik. A kettős használat nem jellemezi az 1961–1962-ben megjelent akadémiai nyelvtanunkat, amely elutasítja a képes helyhatározó fogalmának alkalmazását (TOMPA II. 1962: 184). A mondattani kötet később hosszabb alfejezetben szól az *állandó határozókról* (i. m. 251–257).

A magyar nyelvészetben a vonzatfogalom általánossá válása nyomán az állandó határozó elnevezés végképp nem tűnik megfelelőnek, s újabb, egyetemi szinten használt nyelvtanainkban, mint láttuk, meg is jelent elnevezésükben a vonzatra való utalás (KESZLER 2017: 131–132, 194–200, 430, 436; KISS–PUSZTAY 2018: 183–184, 459). E munkákban új nevük **aszemantikus** („szemantikai tartalommal nem rendelkező”) **vonzat** lett. A másik csoportra, amelyet a *határozói rendszerünkbe besorolható vonzatok* alkotnak, a szerzők a **konkrétan leírható jelentésű**, illetve a **szemantikai tartalmú hely-, idő-, ok-** (stb.) **határozói vonzatok** elnevezést használják (KESZLER 2017: 194–200, 430). Az **aszemantikus vonzat** elnevezés bevezetése az oktatásba még egyetemi szinten is nehézségekbe ütközik, hasznos lett volna e vonzatscsoport számára valamilyen más, kevésbé idegen – és a nyelvi valósághoz közelebb álló – megnevezést találni. E vonzatok ugyanis – erről is fog szólni a tanulmány – szemantikailag nagyon is megközelíthetőek! Az idegen nyelvi vonzatok jelentés felőli megközelítését pedig nyelvpedagógiai szempontból különösen célravezetőnek tartom.

3.2. A német nyelvészeti szakirodalom terminológiája

Ez az alfejezet a német vonzatos igék témakörére, illetve arra vonatkozik, hogy hogyan látják maguk a német nyelvészek a vonzatos igék problematikáját.

Mivel a vonzatokkal való foglalkozásnak jóval hosszabb múltja van a német nyelvészetben, mint a magyarban, a minket jellemző elnevezésbeli bizonytalanságok ott már nem jelentkeznek, vagyis a problémák e téren megoldódtak. Ennek egyik jele, hogy a vonzatot és a szabad határozót az *Ergänzung*, illetve az *Angabe* szavak különbsége fejezi ki. A legújabb szakirodalom a *Komplemente* és a *Supplemente* terminusokkal utal a két kategóriára (ZIFONUN–BASSOLA 2008–2011). Vagyis nem kétféle helyhatározó között kell különbséget tenni, azaz nincs pl. helyhatározó mint szabad határozó és helyhatározó mint vonzat, hanem a helyet kifejező szabad

határozót *Lokalangabe*-nak, a vonzatokat pedig az irányulástól függően *Situativ*-, illetve *Direktivergänzung*-nak nevezik.

A másik különbség, hogy az *Ergänzung* esetében a *Situativergänzung*, *Direktivergänzung* stb. szavak utalnak az egyértelműen a különféle, zömmel helyhatározói vonzatokra, viszont a magyar nyelv **aszemantikus vonzatoknak** nevezett vonzatainak német megfelelői – miután a német nyelvben előjárók fejezik ki ezeket – a *Präpostivergänzung* nevet kapták. A szakirodalom három különbségre figyelmeztet a voltaképpen azonos előjárókat felvonultató és helyviszonyokat kifejező, illetve a nem határozókként funkcionáló *Präpostivergänzung* nevet hordozó vonzatok között:

- 1) A helyviszony kifejezése során változhat az ige **helyhatározói vonzataként** megjelenő határozók előjárója (= 'austauschbare' Präposition), mégpedig a vonzott **főnév** függvényében. Pl.: *a wohnen in, auf, an; sich befinden in, auf, unter* és még további előjárók is elképzelhetők (ENGEL 1991–1992: 195).
- 2) Az igék **nem helyhatározói vonzata** egy *adott jelentésben* csak *egyetlen*, *adott, nem változtatható* előjárót (= 'nicht austauschbare' Präposition) tartalmaz, a kapcsolódó főnévtől teljesen függetlenül. Az előjáró változása (egészen csekély számú kivételtől eltekintve) a jelentés megváltozásával jár.
- 3) Az előjárót a **nem helyhatározói vonzata** esetében jelentés nélkülinek, kiüresedett jelentésűnek (= 'bedeutungsleere' Präposition) kell tekinteni (ENGEL 1991–1992: 194).

3.3. Magyar–német összevetés

A német nyelvben az igevonzatok – köszönhetően az előforduló nagyszámú előjárónak – ugyanolyan szerteágazóak, mint a magyarban. A német előjárók, helyhatározós szerkezetekben való használatukat tekintve – bizonyos szabályok figyelembevételével – eléggé egyértelműen megfeleltethetők egyes magyar ragoknak, illetve fordítva: a magyar határozóragok jól meghatározott német előjárókkal adhatók vissza. Ez a megfelelés azonban **nem áll fenn a vonzatok körében**. A magyarban is tapasztalható hasonlóságok:

- 1) **Helyhatározói vonzatok** esetében ugyanaz az ige, pl. *a jön*, *az érkezik*, *az elindul* stb. a *honnan?* kérdésre válaszolva – a főnév függvényében – állhat ablativusi, delativusi és elativusi raggal: *vki jön a barátjától / jön a kiállításról / jön a városból*, sőt ebben a szerepben megjelenhetnek névutós szerkezetekkel is.
- 2) A **nem helyhatározói vonzat** az adott raggal egy adott jelentésben áll; a rag változtatása a jelentés megváltozását jelenti: *kap vki vmit* ≠ *kap vki vmin* ≠ *kap vki vmihez* ≠ *kap vki vmibe*. Ez nem zárja ki, hogy egy-egy ige mellett egyszerre több vonzat is előforduljon, ezek között **nem kötelező vonzat** is lehet: *kap vki (vkitől) vmit*.
- 3) A ragot a **nem helyhatározói vonzat** esetében a magyarban is **kiüresedettnek** kell tekinteni, noha az eredeti helyhatározói alapjelentéshez az ilyen vonzatoknak szinte mindig marad némi köze. Erre vonatkozó kutatások a kognitív nyelvészet keretein belül folynak (TOLCSVAI NAGY 2012). (A 4.1. és 4.2.

fejezetben az említett kapcsolatot példákkal illusztrálom majd.) A kérdésre a nyelvórákon különösen oda kell figyelni.

A fentiek alapján terminológiai kérdésekben érdemes a magyar nyelvben is a német nyelvészetben alkalmazottakhoz hasonló megoldásokhoz folyamodni; ez egyébként részben már meg is történt. Mivel a hagyományos mondatelemzés továbbra is jelen van iskoláinkban, a határozót, mint mondatrészt a **szabad határozók** és a **határozói szerepű határozóragos vonzatok** megnevezésére használhatjuk. (Közöttük a helyhatározón kívül további határozók is megjelenhetnek.) Vannak azonban nagy számban **nem határozói szerepű határozóragos vonzataink** is (a korábban említett **aszemantikus vonzatok**). Rájuk az *állandó határozó* név máig előforduló alkalmazása teljesen **félrevezető**, mert ezek a vonzatok nem határozók, ahogyan azt a kérdést vizsgáló német szakirodalom meg is fogalmazza. Amikor német nyelvészek (magyar kollégákkal együttműködve) veszik vizsgálat alá a magyar vonzatvilágot, akkor az aszemantikus vonzatokra a Komplementklasse der Restkasus (K_{restk}) elnevezést használják. A Német Nyelv Intézetében (IDS – Mannheim) kialakított elnevezés, a Restkasus (K_{restk}) a vonzatok „maradék-jellegére” utalhat. Ez teljesen megfelelő a *Präpostivergänzung* – újabban *Präpositivkasus* – fogalmának a visszaadására a magyar nyelv vonatkozásában:

„Wir warten *auf die korrekte Lösung* (K_{prp}). – *Várunk a jó megoldásra* (K_{restk}).

In vielen ungarischen Grammatiken werden diese Formen (irreführend) als eine spezielle Subklasse der Adverbialkomplemente betrachtet und *állandó határozók* ($\approx$ 'feste Adverbialkomplemente') bezeichnet.” (Supplement – Komplement)

3.4. Javaslat az új elnevezésre

Visszatérve a terminológiára, saját javaslatom az aszemantikus vonzatokra a fentiekben már használt **nem határozói szerepű határozóragos vonzatok** elnevezés. A teljesség kedvéért utalni szeretnék arra, hogy a 3×3 -as rendszerben szereplő határozóragokon kívül néhány további rag (*-nak/-nek*, *-nál/-nél*, *-val/-vel*, *-ért*), valamint jó néhány *névutó* is megjelenik mint vonzat, így rájuk is jellemző a fentiekben említett kettősség (RÁCZ – SZEMERE 1970: 62–105, 106–137). A névutókra való utalással kiegészítve a két kategória elnevezése lehetne:

a) **határozói szerepű határozóragos és névutós vonzatok,**

b) **nem határozói szerepű határozóragos és névutós vonzatok.**

E munkában – mivel itt szigorúan csak ragos vonzatokkal foglalkozom – a névutókra való utalást végig elhagyom. Rövidebb elnevezésként az első csoportra javaslom a **határozói szerepű vonzatok** elnevezést, a másodikra pedig a **speciális vonzatok** (esetleg: **speciális jelentésű vonzatok**) megnevezést. Vagyis **nem az aszemantikus ('szemantikai tartalommal nem rendelkező') vonzat** nevet, hiszen a jelentések a vonzatcsaládokban (l. 4.1. fejezet) igencsak előtérbe kerülnek. Az iskolai anyanyelvi oktatásban a határozók aláhúzására bevezetett egyszerű hullámvonallal szemben itt **a kettős hullámvonalat: a virágai**, és egyúttal az *sp. v.* (= speciális vonzat)

rövidítés bevezetését látnám célravezetőnek. Ez a jelölés utalás lenne egyrészt a **vonzatoknak** az **állítmánytól** való függésére – vannak szerzők, akik egyértelműen az állítmány részének is tekintik őket (vö.: HEGEDŰS 2005: 140) –, másrészt pedig e vonzatok **határozóragos volta**ra. Elemzési példánk a korábbi, 3. számú mondat lehet:

3 *Kati a virágaival* sp.v. *akár órákon át* időhat. *szívesen* módhat. *foglalkozik.*

4. A VONZATOK SZEMANTIKAI MEGKÖZELÍTÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ ABLATIVUSI ÉS AZ ALLATIVUSI ALAKOKRA

Az igevonzatok szemantikai vonatkozásaira rátérve elmondható, hogy bár a vonzatok kérdése első pillantásra pusztán szintaktikai kérdésnek látszik, a valóságban a vonzatproblémának nagyon is sok köze van a jelentéshez. „Az ige bizonyos szemantikai követelményeket támaszt vonzataival szemben, így például a *gondolkodik* alanyi vonzata csak élőlény lehet, a *tör* ige tárgyi vonzata, illetve a *török* ige alanyi vonzata pedig csak élettelen tárgy” (KIEFER 2000: 211).

Szintaktikai jellemzők és szemantikai vonatkozások szoros kapcsolatára utal az igevonzatok körében a mottóban idézett cikk, továbbá a szerző több, az 1960–1970-es évek során írott munkája (pl.: APRESZJAN 1965: 51–66). Az idegen nyelvek hazai oktatása azonban máig alig figyelt fel erre a szempontra.

Számos példa igazolhatja, hogy az igeik jelentése sokszor valóban az alanyok élő/élettelen voltaival függ össze. A *táplálkozik* ige előre vonatkozóan *eszik* jelentésű, és ilyenkor vonzata a *hogyan?* kérdésre felel: *jól, egészségesen, egészségtelenül* stb. *táplálkozik valaki*. Ha az ige alanya élettelen, akkor a *táplálkozik* ige vonzata *vmiből* lesz: *vmi táplálkozik vmiből*; s ekkor az ige jelentését tekintve a *merít* igével áll rokonságban, illetve, az ÉrtSz. szerint: *'vmi vmiből támogatást kap'*. A vonzatos ige vonzataként álló főnév nem is egyszer az 'elvont' kategóriába tartozik: *vki kijut az erdőből*, de: *vki kijut a kilátástalan helyzetből*, illetve (kissé más vonzatkerettel, más jelentésben) *vkinek kijut a sorscsapásokból*.

A kognitív nyelvészet keretei között elemzik a kutatók a helyhatározói jelentésű vonzatok és a többi vonzatcsoport jelentése közötti összefüggéseket:

„Az esetrag erősen elvonatkoztatott, sematizált nyelvtani elem, amelynek fő funkciója az igealak és a bővítmény közötti viszony leképezése. A magyar esetragok elsődleges jelentése általában valamilyen térviszonyt fejez ki... Az esetrag **további jelentéseivel** a beszélők ezt a térbeli viszonyt nagymértékben átalakítják, elvonatkoztatják, és a **legkülönbözőbb fogalmi viszony kifejezését teszik lehetővé**” (TOLCSVAI NAGY 2017: 372; a kiemelés tőlem: B. I.).

A kutatások az eltérő jelentéseket nagyrészt a metaforikus, ill. metonimikus jelentésváltozások köréhez kapcsolják (FORGÁCS 2007: 196–205; TOLCSVAI NAGY 2012; 2015; 2017).

4.1. Az ablativusi, határozói szerepű határozóragos és a nem határozói szerepű határozóragos vonzatok összefüggése

Az Osiris Kiadó fentiekben idézett *Nyelvtanában* valamennyi határozóragunk kognitív magyarázatát megtaláljuk, az *ablativusi* rag bemutatása a következő:

„-tól/-től A TÁVOLODÁS fogalma: egy kisebb, körülhatárolt és mozgatható fizikai tárgy (az elsődleges figura) egy másik, körülhatárolt, nagyobb fizikai tárgy (a másodlagos figura) közeléből eltávozik. A *temp-lomtól* indult a körmenet” (TOLCSVAI NAGY 2017: 376).

A *helyhatározói* szereptől a jelentés egy elvontabb, metaforikus irányba fordulását vonzatok sokaságán követhetjük nyomon. Nem véletlenül kapnak például – a teljesség igénye nélkül említve őket – az *elidegenedés*, *lelki eltávolodás*, a *különbözés*, a (*cselekvéstől való*) *visszalépés*, a *búcsúzás*, sőt a *menekülés*, a *félelem* és az *elborzadás* igéi is a távolodás fogalmát kifejező -tól/-től vonzatot. Az ablativusi vonzat az *eredet-* és az *okhatározó* kifejezésére is gyakran feltűnik. Nem véletlen az sem, hogy ugyanez a -tól/-től ragos vonzat jelenik meg a *kommunikációval*, az *információszerzéssel*, a *tudással* és az *ismeretek szerzésével* kapcsolatos igék mellett, amennyiben ezek személyekre – mint az információk *kiinduló forrására* – utalnak. Mindkét esetben a távolodás-távolítás jelenik meg, egyre elvontabb módon.

Konkrét esetekben, (1) hely-, (2) eredet- és (3) okhatározókként:

1. (el)távolodik vki/vmi vhonnan, vkitől	a gazda a kerítéstől
mókus a fenyőtől
a vonat az állomástól
a pincér a vendégtől
2. származik (ered) vki vkitől	a család francia ősöktől
3. (meg)fázik vki vmitől	a gyerek a hideg szélről

Elvontan, speciális vonzatokként:

1.a) (el)távolodik vki vmitől
(=elidegenedik vki vmitől)	vki ifjúkora eszményeitől
1.b) (el)távolodik vki vkitől
(=elidegenedik vki vkitől)	vki a barátaitól, szüleitől
2.a) származik (ered) vmi vkitől
(= megtud vki vmit vkitől)	az információ a vezetőtől
3.a) fázik vki vmitől	a kellemetlen feladattól
3.b) fél, retteg vki vmitől	a következményektől

Az alábbi felsorolásban a speciális jelentésű **vonzatcsaládokat** látjuk; a *vonzatcsalád* kifejezésről részletesebben (KÁLMÁN 2006, 2018). Ezek a következők:

1. a **szellemi értelemben vett eltávolodás** önállósult vonzatcsaládját: *elidegenedik, idegenkedik, elhidegül, elkülönül, különáll, elszigetelődik, elzárkózik, elválí vki vkitől, vmitől* stb. (17 igével);
2. a **búcsúzás-elválás-elszakadás** családot: *elköszön, elválí, elszakad vki vkitől* stb. (7 igével);
3. az **eltérítés-elválasztás igéinek** családját: *eltérít, elválí, elválaszt vki vkit vkitől* (13 igével);
4. a **különbözés, megkülönböztetés igéit**: *eltér, különbözik, elüt vki vkitől* (12 igével);
5. a *vkitől való kapás-vásárlás, (meg)szerezés*, sőt az **elcsábítás igéit**: *kap, örököl, beszeréz; ellop, elhódít, elcsábít, elszeret vki vmit/vkit vkitől* (24 igével);
6. a *vmitől való elállás, visszalépés, „visszakozás”-igéit*: *eláll, eltekint, visszariad vki vmitől* (10 igével);
7. a **menekülés-szökés-mentés**, az **ijedtség-félelem-elborzadás** és az **elrejtőzés-elrejtés igéit**: *elszalad, elszökik, elmenekül vki vkitől* (16 igével); *fél, tart, megijed, retteg, elborzad vki (vkit, vmit) vkitől vki vkitől/vmitől* (26 igével); *elbújik, elbújtat, eldug vki vmit vkitől* (12 igével);
8. a **megóvás-oltalmazás igéit**: *kímél, megóv, oltalmaz vki vkit/vmit vkitől* (10 igével);
9. a **függes és függetlenedés**, a **meg- és felszabadulás igéit**: *függ, függetlenít, függetlenedik, megszabadul, megszabadít vki (vkit) vmitől* (5 igével);
10. az **információszerzésre és -adásra vonatkozó igéket**: *tud, megtud, informálódik, érdeklődik, értesül, kérdez vki vmit vkitől* (20 igével);
11. a **gondolkodás igéit**, mint *remél, vár vki vmit vkitől, felvillanyozódik vki vmitől* (5 igével).

A fenti családokban összesen mintegy 200 ige jelenik meg. E tizenegy vonzatcsalád igéi tartoznak a speciális jelentések körébe. (A helyhatározói vonzat [12. család] számtalan igéjét, a szintén igen nagyszámú, okhatározót vonzó igecsoportot [*vki elszomorodik, elkedvetlenedik*, ill. *felvidul, repes vmitől*] [13. család] és az eredethatározót vonzó igéket [14. család] nem vettük itt számba.)

4.2. Rövid kiegészítés a további előzményhatározói vonzatok kapcsán

A másik két **előzményhatározói** – a *delativusi* és az *elativusi* – **vonzat** helyhatározói jelentésben szintén a *távolodás* kifejezői, elsősorban valaminek a *felszínéről* (delativus), ill. valaminek a *belsejéből* (elativus). A fent bemutatott kettősség (a konkrét helyhatározói, ill. az elvont jelentéseké) itt is érvényesül: *vki leköszön vkinek a balkonról* és *vki leköszön egy tisztségről*; *vki letesz vmit az asztalról a székre* és *vki letesz egy tervéről*. A delativusi vonzat esetén a következő fontosabb, a helyhatározói jelentésből levezethető vonzatcsaládok alakultak ki: 1. a **vmiről való letevés, lemondás, leköszönés** igéi; 2. a **lekésés, lemaradás** igéi; 3. az **elfeledkezés, hiány(zás), fogyás** igéi. (A további vonzatcsaládokat ld. a 4a táblázat soraiban.)

Az *elativusi* vonzatnak ugyancsak többféle, konkrét határozót kifejező szerepe lehet, azaz a hely- és eredethatározóin kívül lehet módhatározó (*szív**ből** kacag*), fok- és mértékhatározó (*torkaszakadt**ből** üvölt*), részelő határozói (*partitivusi*) (*eszik az étel**ből**, részesül a javak**ből***) jelentése. Az *elativusi* vonzat helyhatározóként a mozgást valaminek a belsejéből kifelé irányulónak mutatja be: *vki kijön a ház**ből**, kiejt vmit a kez**ből***; átvitt értelemben pedig *ismereteket merít vmiből, kivesz, kiolvas vmit vmiből, tanulást von le vmiből, okul, tanul vmiből, idéz, felel, vizsgázik vmiből*. Számtalan példa található a párhuzamosan élő konkrét, illetve átvitt értelmű használatra: *vki vezet merít a kút**ből** és vki tudást merít a könyvek**ből***.

4.3. Az allativusi, határozói szerepű határozóragos és a nem határozói szerepű határozóragos vonzatok összefüggése

Az előzményhatározókkal ellentétes póluson – **véghatározói toldalékokkal** – olyan vonzatokat találunk, amelyek eredeti, helyhatározói jelentéseikben a valamihez való közeledés, elérés, odaérés általános megfogalmazói. Az allativusi vonzatot kognitív megközelítésben így határozza meg a szakirodalom:

„-hoz/-hez/-höz A KÖZELEDÉS fogalma: egy kisebb, körülhatárolt, mozgatható fizikai tárgy (az elsődleges figura) egy másik, körülhatárolt, nagyobb fizikai tárgy (a másodlagos figura) közelébe kerül. Az orvos a beteg**hez** lépett” (TOLCSVAI NAGY 2017: 375).

Az *ablativusi* vonzat kapcsán megfigyelthez hasonló jelenséget tapasztalunk az *allativusi* vonzatoknál, de voltaképpen a határozói vonzatok mindegyike kifejeztette a hely- (vagy más, konkrét) határozói viszony kifejezése mellé a maga speciális jelentésű párját, amelyik már nem tartozik a határozói vonzatok körébe. Nem is egyszer pedig a mondat főbb szereplői élő, élettelen vagy elvont voltának a függvényében bukkanunk határozói, ill. nem határozói szerepű határozóragos vonzatokra.

14. *A vonat közeledik az állomáshoz.* helyhat.

15. *Az állomáson kocsik csatlakoznak a mozdonyhoz.* helyhat.

16. *A turista nem csatlakozott a csapathoz.* helyhat.

17. *A '60-as években sok fiatal csatlakozott az eszperantó mozgalomhoz.* sp.v.

A 14. mondat *közeledik* igéje mozgást jelentő ige, vonzata helyhatározó. A 15. és a 16. mondat élő, illetve élettelen alanyú mondataiban a *csatlakozik* ige után szintén helyhatározói vonzatot találunk. A feltehető kérdés: *Hová csatlakoznak a kocsik? Hová nem csatlakozik a turista?* Ugyanakkor a 17. mondatban ugyanazon *csatlakozik* ige (többé-kevésbé rokon értelmű igékkel egyetemben, mint *kapcsolódik, oda-csapódik, fűződik, hozzáfűz, kötődik, hozzátartozik* stb.), a *mihez?* kérdésre válaszol. Erről az összefüggésről a 2. fejezetben már szoltunk. A vonzathoz kapcsolódóan a jellemző kérdés tehát így hangzik:

18. *Mihez csatlakozott sok fiatal?*

Amikor a jelen munka címében az **aszemantikus vonzatok** szemantikai megközelítésére utaltam, azt tartottam szem előtt, hogy az egyes **határozói** és **nem határozói szerepű határozóragos vonzatok** – valamennyi megvizsgált rag esetében – igen hasonló jelentésű igékből kisebb-nagyobb csoportokat, **vonzatcsaládokat** képeznek. Példának mutatom be a *-hoz/-hez/-höz* ragot hordozó ún. allativusi alakokat. Az idetartozó vonzatos igék jelentésüket tekintve 13 jelentésterületet ölelnek fel, azaz ennyi vonzatcsaládhoz tartoznak. A 2. táblázatban a kék szín a véghatározói toldalékokra hívja fel a figyelmet.

2. táblázat

Amit az allativusi vonzat vonzatcsaládjai kifejezhetnek

1. közeledő mozgást és közelítő mozgást	– vonzata helyhatározó vki/vmi közeledik vmihez
2. alkalmazást, felhasználást	– vonzata célhatározó vki vmit felhasznál vmihez
3. csatlakozást, kapcsolódást, illeszkedést	igék speciális jelentésterületre vonatkoznak vki csatlakozik vmihez
4. viszonyulást, alkalmazkodást	igék speciális jelentésterületre vonatkoznak vki alkalmazkodik vmihez
5. hozzáférést, juttatást, hozzáadást	igék speciális jelentésterületre vonatkoznak vki hozzáfér, juttat, hozzásegít vkit vmihez
6. hasonlítást, hasonulást, hozzáigazodást	igék speciális jelentésterületre vonatkoznak vmi/vki hasonlít vkihez/vmihez
7. ragaszkodást, vonzódást	igék speciális jelentésterületre vonatkoznak vki vonzódik vkihez/vmihez
8. értést, hozzáértést	igék speciális jelentésterületre vonatkoznak vki ért vmihez
9. kezdést, hozzáfogást	igék speciális jelentésterületre vonatkoznak vki kezd, hozzálát vmihez
10. hozzáillést	igék speciális jelentésterületre vonatkoznak vmi illik, megy, talál vmihez
11. kapcsolódó kommunikációt	igék speciális jelentésterületre vonatkoznak vki gratulál, hozzászól, fűz vmit vmihez
12. gondolati tevékenységet	igék speciális jelentésterületre vonatkoznak vki viszonyít, mér vmit vmihez

A *csatlakozás*, *kapcsolódás*, *illeszkedés*, továbbá az *alkalmazkodás*, *vonzódás*, *hasonlítás* igéi is könnyen levezethetők a *-hoz/-hez-höz* vonzat eredeti, helyhatározói jelentéséből. A *csatlakozáshoz* (*kapcsolódáshoz*, *illeszkedéshez*) hasonlóan az átvitt, metaforizálódott értelemben való használat során a szellemi (lelki) kapcsolódást közelítésként foghatjuk fel: *közelítek valamely elképzeléshez*, *lelkileg közel állok valamilyen szemlélethez*, *nézethez*, és hasonló viszony fedezhető fel a kommunikáció igéi kapcsán is: *fordulok*, *fohászkodok vkihez*, *hozzáfűzök*, *hozzászólok vmit vmihez*, *gratulálok vkinek vmihez*.

A *hozzáférés* igéinek kettős használata: *vki hozzáfér a fiókhöz*, de: *nem fér hozzá az információkhöz*. A *ragaszkodás vmihez* a *ragad/ragaszt* konkrét igék vonzatát hordozza: *a kép a falhoz ragad*; *a mérnök ragaszkodik a tervekhez*. Az *értés* igéinél elvontabb, de mégis jól érzékelhető a kapcsolódás: *értek*, *konyítok*, *kapiskálok*, *fel-növök vmihez*. (Közismert, hogy nyelvtörténetileg az *ért* ige eredeti jelentése *'hozzáér vmihez, megérint vmit'* volt.)

Az egyes családokban nagyobb, másokban jóval kisebb számban szerepelnek az „egy szemantikai igeosztályba” sorolható, sokszor egyértelműen rokon értelmű igét. De természetesen nem minden rokon értelmű ige jelenik meg ugyanazzal a vonzattal. Kutatásaim alapján, amelyek **2000-nél több** vonzatos igére terjedtek ki, határozói szerepben a legtöbb ige **mozgást** nevezett meg, míg a speciális jelentések közül nagy részük a **kommunikációhoz** kapcsolódott.

4.4. A vég- és tartamhatározói vonzatokról

Az *allativus* általánosan utal a valamihez való KÖZELEDÉSRE, odaérésre, a *sublativus* a FELÜLETRE IRÁNYULÁST, valaminek a felszínére való eljutást, az *illativus* pedig a BEFELE MOZGÁST/IRÁNYULÁST, valaminek a belsejébe jutást fejezi ki. Részletesen a fentiekben az *allativusi* vonzatot mutattuk be.

Igen röviden szólok csak a **tartamhatározói toldalékokról**. Ezek a valahol levést fejezik ki; az *adessivus* elsődleges feladata a KÖZEL LEVÉS fogalmának közvetítése, a *superessivusé* a RAJTA LEVÉSÉ, az *inessivus* jelentése a BENT LEVÉS.

A 3. táblázatban a **piros** szín az **eredet-**, a **kék** a **vég-**, a **zöld** pedig a **tartamhatározói toldalékokra** (lásd 1. fejezet) **utal**. A három határozói, illetve vonzatscsoport sorrendje szándékosan tér el az 1. táblázatban látható sorrendtől. Az **eredet-** és a **véghatározói** „terület” ragjai ugyanis számos kifejezésben szerepelnek együtt: *egyről a kettőre* jutni, *ágról ágra* szállni, *cseberből vederbe* kerülni, *egy összegből vmire fordítani* stb. A tartamhatározói ragok ilyen kapcsolatokban nem jelennek meg. A 3. táblázat számba veszi a leggyakoribb **határozói szerepű vonzatsaládokat**, továbbá azt a négy-öt speciális jelentésterületet, amelyek ismétlődése az eltérő vonzatok esetén is megfigyelhető. Így pl. a kommunikációra és az információra vonatkozó igen változatos igék bármely toldalékkal feltűnhetnek, az érzékelés igéi állhatnak delativusi, elativusi, sublativusi, illativusi, adessivusi és superessivusi ragokkal stb. (Minderről szó lesz még a következő alfejezetben)

3. táblázat

A HATÁROZÓ NEVE A VONZAT FAJTÁJA	ABLATIVUS	DELATIVUS	ELATIVUS	ALLATIVUS	SUPERLATIVUS	ILLATIVUS	ADRESSIVUS	SUPERESSIVUS	INESSIVUS
	ELŐZMÉNYHATÁROZÓK			VÉGHATÁROZÓK			TARTAMHATÁROZÓK		
HATÁROZÓI SZEREPŰ HATÁ- ROZÓRAGOS VONZATOK	-től/ -től	-ről/ -ről	-ből/ -ből	-hoz/ -hez/-höz	-ra/-re	-ba/ -be	-nál -nél	-on/ -en-ön	-ban/ -ben
helyhatározó	eltávolodik	lejön	kijön	odaér	rálép	beáll	van, dolgozik	átlép	lakik
időhatározó					odaér				
eredethatározó	származik	rámarad	születik, fakad						
okhatározó	megjőd							bánkódik	kimerül
1. cél-, és/vagy 2. eredményhatározó				felhasznál, alkalmaz	1. ad, ajánl, 2. változik	kezd, pénztől	használ, bevállik		
partitívusi határozó			részesül, eszik						válogat, részesül
Vonzatszáládok száma:	3	2	3	2	4	2	2	2	3
SPEC. VONZATCSALÁDOK ISMÉTLŐDŐ JELENTÉSSEL									
kommunikáció és/vagy információadás és -kérés	értésül, hall, idéz, kérdez	mesél, ír, értéstit	idéz, megtud	fordul, szól, gratulál	hivatkozik, felel, szólit	beleszól, belejavat	érdek- lódik	tréfál, mulat	elmesél kifejez
érzékelés		megérez	észrevesz		rálát	pillant	felfedez	lát	
gondolkodás	remél vmit v kitél	álmodik, töpreng vmiről	ítél sejt vmiből	viszonyít, mér vmihez	emlékszik, gondol vmire	bele- gondol vmibe		töpreng tűnődik vmiben	hisz,bizik vmiben
érzelmeiket kifejezése			kiab- rándul		panaszko- dik, nevet	bele- szeret			gyönyör- ködik
JELENTÉSEK SZÁMA:	2	3	4	2	4	4	2	3	3
ÖSSZES ISMÉTLŐDŐ JELENTÉS	5	5	7	4	8	6	4	5	6

4.5. Speciális jelentésű határozóragos vonzatok

A **határozói szerepű határozóragos vonzatok** kapcsán egyrészt látjuk, hogy a *mozgást jelentő igék* mellett fellépő helyhatározók a vonzatok bármelyikét képviselhetik, az eredet-, az ok- és a célhatározók pedig több vonzatnál is felbukkannak, pl.: *kezd vki vmihez, vmibe, vmit vmin; származik vki vkitől, vki, vmi vmiről, vmiből; elfárad vki vmitől, vmiben*. Másrészt vannak a csak kevés vonzatnál megjelenő határozók (pl. tekintethatározó), amelyeket nem tüntettem fel a táblázatban, kivéve a részelő (partitivusi) határozót, a *vmiből/vmiben részesülés, részesedés, osztozás* igéivel.

A **nem határozó szerepű határozóragos**, azaz a **speciális jelentésű vonzatok** köre hasonlóan két csoportra osztható. A különböző vonzatoknál **ismétlődően fellépő jelentések** vonatkoznak pl. a *kommunikációs és információs igékre*, továbbá a *gondolkodást, az érzékelést, valamint az érzelmeket kifejező igék* nagy részére. A *kommunikációs igék* (hasonlóan a *mozgásigékhez*) valamennyi vonzathoz kapcsolhatóan feltűnnek, a *gondolkodást kifejező igék* is szinte valamennyi vonzattal, az *érzékelést és az érzelmeket kifejező igék* pedig sok vonzathoz kapcsolódóan. A *kommunikációhoz kapcsolódó igék* vonzata egyértelműen nem határozói szerepű határozóragos vonzat, és ezen igék **bármely** határozói raggal állhatnak, a **kommunikáció eltérő tényezőire és körülményeire** utalóan.

A fent bemutatott táblázatban nem szerepeltek az **egyedi jelentésű vonzatsaládok**, ezeket itt a 4. táblázat három szeletén láthatjuk, azaz a könnyebb követhetőség kedvéért három részletre bontottan. Figyelmünket először az előzményhatározói ragokkal szereplő vonzatokra irányítjuk, majd – hasonlóan a 3. táblázathoz – a véghatározói ragokkal állókra.

4a. táblázat

A vonzatsaládok egyedi jelentései
Előzményhatározói ragokkal (kiemelve)

A VONZAT RAGJAI ÉS A VONZATCSALÁDOK SZÁMA	-tól -től	-ról -ről	-ból- -ből	VÉG- HAT.	TAR- TAM- HAT.	AZ ÖSSZES CSALÁD + PÉLDÁK
ABLATIVUS: 9 EGYEDI JELENTÉS (ld. a 4.1. fejezetben)	+					9 + 5 = 14
DELATIVUS: 7 EGYEDI JELENTÉS						7 + 5 = 12
1. letevés, lemondás, leköszönés		+				letesz, lemond vmiről
2. lekésés, lemaradás		+				lecsúszik vmiről
3. elfeledkezés, hiány		+				megfeledkezik vmiről
4. elképzelés, álom		+				álmodozik, fantáziál vmiről
5. döntés, intézkedés, rendelkezés		+				dönt, rendelkezik vmiről
6. gondoskodás		+				gondoskodik vmiről
7. rá- és felismerés		+				megismer vmiről
ELATIVUS: 8 EGYEDI JELENTÉS						8 + 7 = 15
1. ki- és elfelejtés			+			kihagy, kifelejt vmiből
2. kitagadás, kismimizés			+			kitagad, kifoszt vmiből
3. megsemmisülés			+			kipusztul, kihal vmiből

A VONZAT RAGJAI ÉS A VONZATCSALÁDOK SZÁMA	-tól -tól	-ról -ről	-ból- ből	VÉG- HAT.	TAR- TAM- HAT.	AZ ÖSSZES CSALÁD + PÉLDÁK
4. gyógyítás, gyógyulás			+			kigyógyít vmiből
5. tanulás, értés			+			vizsgázik vmiből
6. jutás, juttatás			+			kigazdálkodik vmiből
7. összetevődés			+			áll vmi vmiből
8. válogatás, kiválasztás						szemelget vmiből

Az összes vonzatcsalád számadatai (feketével) együtt mutatják a 3. és 4. táblázat adott részének a számadatait, azaz a határozói, valamint a speciális, ismétlődő és a speciális, ám egyedi jelentésű családok számát. Az *ablativusi*, illetve az *allativusi* vonzat esetében a vonzatcsaládok felsorolására a 4.1. és a 4.2. fejezetben került sor.

4b. táblázat

A vonzatcsaládok egyedi jelentései
Véghatározói ragokkal (kiemelve)

A VONZAT RAGJAI ÉS A VONZATCSALÁDOK SZÁMA	ERE- DET HAT.	-hoz -hez -höz	-ra -re	-ba -be	TAR- TAM- HAT.	AZ ÖSSZES CSALÁD + PÉLDÁK
ALLATIVUS: 8 EGYEDI JELENTÉS (ld. a 4.2. fejezetben)		+				8 + 4 = 12
SUBLATIVUS: 6 EGYEDI JELENTÉS						6 + 8 = 14
1. hasonlítás			+			üt vkire
2. szétesés, -hullás			+			aprózódik, oszlik vmire
3. rálelés, rátalálás			+			talál, bukkan vmire
4. figyelem, várakozás						várakozik vmire
5. érdeklődés, érdektelenség			+			koncentrál, fűtyül vmire
6. adás, juttatás			+			kölcsönöz vmire
ILLATIVUS: 9 EGYEDI JELENTÉS						9 + 6 = 15
1. kezdés				+		belefog, belevág vmibe
2. elrejtés, elrejtőzés				+		beledug, búvik vmibe
3. bekapcsol(ód)ás, beilleszkedés				+		illeszkedik, keveredik vmibe
4. érdeklődés, tanulás				+		belekóstol, belemélyed vmibe
5. nehézségekre utalás, ne- gatív tartalmak				+		bele fárad, beleszakad vmibe
6. betegségek, halál				+		betegszik, belehal vmibe
7. öltözködés				+		belebújik, -burkolózik
8. főzés, táplálkozás				+		bele főz, bele aprít vmibe
9. kerülés, bejutás, be(le)épülés				+		kerül, jut vmibe

A számadatokból kiderül hogy a nagyobb vonzatcsaládok száma 14-15, a legkevesebb család pedig az *adessivusi* toldalékhoz kapcsolódik, csupán 8 területtel.

4c. táblázat

A vonzatcsaládok egyedi jelentései
Tartamhatározói ragokkal (kiemelve)

A VONZAT RAGJAI ÉS A VONZATCSALÁDOK SZÁMA							-nál -nél	-on -en -ön	-ban -ben	AZ ÖSSZES CSALÁD + PÉLDÁK
ADESSIVUS: 4 EGYEDI JELENTÉS										4 + 4 = 8
1. hibázás, tévesztés							+			hibázik vminél
2. viselkedés, hízélgés							+			bevágódik vkinél
3. alkalmazás							+			használ vmit vminél
4. gyülekezés, halmozódás							+			össze-, felgyűlik vminél
SUPERESSIVUS: 7 EGYEDI JELENTÉS										7 + 5 = 12
1. munkálkodás, fáradozás								+		dolgozik, bütyköl vmin
2. módosítás, alakítás								+		alakít, változtat vmin
3. csodálkozás, ámulat								+		ámul, megrökönyödik vmin
4. átgátítás								+		(át)segít, javít vmin
5. szereplés								+		részt vesz, fellép vmin
6. győzelem, uralom								+		győz, nyer vmin
7. osztózás								+		osztózik vmin
INESSIVUS: 7 EGYEDI JELENTÉS										7 + 6 = 13
1. segítés, akadályozás									+	segít, korlátoz vmiben
2. hasonlóság, eltérés									+	hasonlít, eltér vmiben
3. megállapodás, döntés									+	határoz vmiben
4. bizalom, reménykedés									+	hisz, bízik vmiben
5. csalódás, bizonytalanság, kételkedés									+	elbizonytalanodik vmiben
6. betegségek									+	megbetegszik vmiben
7. részvétel, szereplés, közreműködés									+	közreműködik, játszik vmiben
AZ EGYEDI CSALÁDOK SZÁMA ÖSSZESEN: 65										AZ ÖSSZES VONZAT- CSALÁDOK SZÁMA: 115

A táblázatok nem szólnak külön az igekötő-használatról. Közismert, hogy egy-egy igekötő a magyarban kötelezően „írja elő” a kapcsolódó vonzatot: *el...vmitől; le...vmiről; ki...vmiből; rá...vmire; bele...vmibe* stb. Az igekötő és a vonzat összekapcsolódása az oroszban és a németben (s számos más nyelvben) is megfigyelhető, de a kapcsolat a legtöbbször nem annyira szoros és következetes, mint anyanyelvünkben. Az idegen nyelvek emlegetése pedig már át is vezet következő nagy fejezethez.

5. NYELVOKTATÁSI TANULSÁGOK

Ahogy a magyarban, úgy az idegen nyelvekben is megfigyelhető vonzat és jelentés szoros összefüggése. Az egyik legkorábbi, vonzat és jelentés kapcsolatát tárgyaló írás Apreszjantól származik, aki a *Вопросы языкознания* folyóirat egyik 1965-ös számában nagy mennyiségben idéz ilyen tulajdonsággal rendelkező igecsoportokat. Az ilyen „igegyűjteményeknek” nemcsak a leíró nyelvtenban, hanem az orosz nyelv

oktatásában is kiemelkedő jelentőségük lehetett. A későbbi évtizedekből francia nyelvű nyelvészeti cikkek között akadtam a problémát tárgyaló írásokra (WILLEMS 1981; NÄF 2002). Willems a francia igék és vonzataik jelentésen alapuló összefüggését tárta fel igecsoporthoz sokaságát bemutatva, Náf cikke pedig az oktatási gyakorlatot javítandó készítette. Ő Svájcban, francia anyanyelvű diákoknak a német nyelv elsajátítása során jelentkező nehézségeit tárgyalta. Ezek közül a szerző a vonzatokat érintőket külön is kiemelte. Az alábbiakban magam is a német nyelvre utalóan szeretném a fent írottak tanulságait néhány jellegzetes vonzat példáján illusztrálni. Erről szóltam egyik korábbi cikkemben (BODNÁR 1999).

A vonzatokat illetően magyar–német vonatkozásban számos hibázási lehetőség adódik, a vonzatok számától a megfelelő eset(ek) megtalálásán át a szükséges előjárók kiválasztásáig. Az előjárók maguk is az adott vonzatban akár eltérő esettel is járhatnak: a vonzatok között feltűnnek pl. *in* + *tárgyesetet*, illetve *in* + *részes esetet*, *an* + *tárgyesetet*, illetve *an* + *részes esetet* vonzó igék, s ez az eltérés további hibalehetőségeket rejt.

5.1. A magyar -tól/-től ragos vonzat német megfelelői

Az alábbiakban a nyelvtanulás szempontjából állítok párhuzamba és közelítek meg a jelentés felől magyar és német vonzatokat, feltételezve, hogy a jelentések alapos ismerete segít a német nyelv vonzatainak elsajátításában. A németben jellemzően a **vor** és a **von** előjárók szerepelnek a -tól/-től vonzat megfelelőiben, s csak elvétve bukkan fel más megoldás. Ugyanakkor diákok zöme csak a **von** előjáróra koncentrált, lévén azt ismerték meg korábban vonzat-szerepben, holott a **vor** is számtalanszor felbukkan a -tól/-től vonzat visszaadására. A magyar -tól/-től vonzat kapcsán bemutatott 14 ablativusi vonzatcsalád német megfelelői a következőképpen alakulnak:

5.1.1. A vor előjáró használata

Vor előjárót találunk:

- a) 'előtt' és 'elé' jelentésben, **helyhatározói vonzatként**;
- b) a magyar -tól/-től vonzat megfelelőjeként a 7. és 8. vonzatcsaládnál (ld. a 4.1. alfejezetet), tehát az alábbi igecsoporthoz:

1. A félelem, az ijedség a borzadás, rettegés, az undorodás kifejezésére:

sich ängstigen vor	=	fél, tart vki vkitől/vmitől
Angst haben vor	=	fél vki vkitől/vmitől
Furcht haben/fühlen vor	=	fél vki vkitől
bangen vor	=	fél vki vkitől
halmachen vor	=	megijed vki vkitől
sich fürchten vor	=	fél, retteg vki vkitől
sich scheuen vor	=	visszariad vki vmitől
zurückschrecken vor	=	visszariad vki vmitől
erschrecken vor	=	megijed vki vmitől
erschauern vor	=	megborzong vki vmitől

zittern vor	=	retteg, reszket vki vmitől
sich gruseln vor	=	borzad vki vmitől
sich grauen vor	=	irtózik vki vmitől
es graut mir vor...	=	borzadok, irtózom vmitől
sich ekeln vor	=	undorodik vki vmitől;

2. A menekülés igéinél:

fliehen vor	=	menekül vkitől
flüchten vor	=	menekül vkitől;

3. A védekezést, védést, óvást kifejező igék esetén:

sich schützen vor	=	vmitől/ellen védeni
beschützen vor	=	vmitől oltalmaz, megoltalmaz
warnen vor	=	óv vmitől
(sich)/jn schützen vor	=	véd(ekezik) vmitől
(sich) hüten vor	=	óvakodik vmitől
behüten vor	=	megőriz, óv vmitől;

4. Az elrejtés, rejtőzés igéinél:

verstecken vor	=	eldug, elrejt vkitől
sich verstecken vor	=	elrejtőzikvkitől
verbergen vor	=	elrejt, eldug vkitől
sich verbergen vor	=	elrejtőzik vkitől

Itt érdemes megjegyezni, hogy a fenti példák egy részében élhetünk a *vor*-nak az 'előtt, elől' szavakkal való fordításával, ami megkönnyítheti a vonzatcsaládok elől-járójának megtanulását.

c) Szintén a magyar nyelvhez hasonlóan, **okhatározói értelemben** ezt a vonzatot találjuk a következő jelentéscsoportokban:

5. A testi változások kifejezésére:

blass sein vor	=	elsápad vmitől
bleich sein vor	=	elsápad vmitől
stumm werden vor	=	elnémul vmitől
starr sein, werden vor	=	megmerevedik vmitől
rot werden, errötern vor	=	elpirul vmitől
krank werden vor	=	megbetegszik vmitől;

6. A hangadások kifejezésére:

brüllen vor	=	üvölt vmitől
weinen vor	=	sír vmitől
lachen vor	=	nevet vmitől
stöhnen vor	=	nyög vmitől;

7. A pusztulás kifejezésére:

vergehen vor	=	elpusztul vmitől, belepusztul vmibe
sterben vor	=	meghal vmitől (pl. ijedtségtől, félelemtől)
platzen vor	=	kipukkad, megpukkad vmitől.

Az összeállítás alapja (SCHEIBL 2011: 90–91) és (LÁSZLÓ – SZANYI 1985), illetve a *Langenscheidts Großwörterbuch* (LANGENSCHIEDTS 1998).

5.1.2. A von előjáró használata

Von előjárót találunk a fentiekkel szemben:

1. ha az ige konkrét testi eltávolodást fejez ki vmitől, vkitől:

laufen von	=	elszalad vmitől
losreißen von	=	elszakít vmitől
loskommen von	=	elszabadul vmitől
abholen von	=	elhoz vhonnan
weghaben von	=	eltávolít vhonnan
sich abwenden von	=	elfordul vkitől (konkrét, de átvitt értelemben is);

2. ha az ige lelki, érzelmi eltávolodást fejez ki vmitől, vkitől:

sich entfremden von	=	elhidegülni vkitől
sich abwenden von	=	elfordul vkitől
abfallen von	=	elszakad, elpártol vmitől
sich trennen von	=	elszakad vmitől;

3. ha az ige elválást, elválasztást vmitől való eltérést, különbözést fejez ki:

sich scheiden lassen von	=	elválik vkitől
trennen von	=	elválaszt vkitől
abtrennen von	=	elválaszt vkitől
abstechen von	=	elüt, eltér vmitől, vkitől
abweichen von	=	eltér vmitől, vkitől;

4. ha az ige búcsúzást, elköszönést fejez ki:

sich verabschieden von	=	elbúcsúzik vkitől
Abschied nehmen von	=	elköszön vkitől;

5. ha az ige eltérítést, lebeszélést fejez ki:

abbringen von	=	eltérít vmitől; lebeszél vmiről
---------------	---	---------------------------------

zurückhalten von	= visszatart vmitől
zurücktreten von	= visszalép vmitől;

6. ha az ige függést/függetlenedést fejez ki:

abhängen von	= függ vkitől/vmitől
abhängig sein von	= függ vkitől/vmitől
sich von etwas abhängig mache	= függetleníti magát vmitől
befreien von	= megszabadít vmitől;

A *-tól/-től* vonzat kapcsán (a 4.1. alfejezetben felsorolt 1., 2., 3., 4. és 9. vonzatsalád esetében) mondhatni kivétel nélkül érvényesül ez az összefüggés.

Ugyancsak a *von* előljárót kell használni:

7. Az *el van* bővölve, *el van* ragadtatva vki vkitől, vmitől:

(A *von* előljáró jelenik meg különböző **pozitív érzelmek** esetében, okhatározói értelemmel.)

begeistert sein von	= elragadtatott vkitől/vmitől
angetan sein von	= el van bővölve vkitől/vmitől

Idesorolhatjuk a *schwärmen von* = *rajong vkiért, vmiért* igét is, melyet így ír körül a szótár: *schwärmen von*: 'begeistert über etwas, jemanden sprechen'.

De a *von* + *Dativ* fejezi ki a következő eseteket is:

erhalten von	= kap vkitől
bekommen von	= kap vkitől
erben, ererben von	= örököl vkitől

A lent következő esetekben azonban a német nyelv gyakran él más, nem előljárós, avagy nem *von* előljárós kifejezési lehetőséggel.

5.1.3. További megoldások, illetve eltérések

A magyarban az „információforrás”-ra, ha az személy, szintén a *-tól/-től* vonzattal utalunk. A németben az 'információforrás' állhat azonban pusztán tárgyesetben is, azaz itt nem **valakitől** kérdezzük, hanem **valakit**: 'vki **vkit** kérdez': **jemanden fragen nach...**, illetve a **bei+Dativ** vonzat is megjelenhet, mint a *vki érdeklődik vkitől vmi után* szerkezetben: **bei jemandem nach etwas fragen**.

Az *elvesz, elhappol, ellop vki vmit vkitől* német megfelelőiben viszont *wegnehmen jemandem etwas, wegschnappen jemandem etwas*, illetve *stehlen jemandem etwas* megfelelőket találunk. Hasonlóan *Dativ-* és *Akkusativobjekt* jelenik meg pl. a *vki átvész vkitől vmit, vki elragad vkitől vmit, vki irigyel/sajnál vkitől vmit* és még számos német ige megfelelőiben.

5.2. A *nach* vonzat jelentésterületei és magyar megfelelői

A magyarban bemutatottakhoz hasonló, a szemantikai összefüggés alapján létrehozott rendszer a legtöbb német előjárás vonzat kapcsán kialakítható. A *nach* + *Dativ* vonzat például 5-6, jól meghatározható jelentésű területen jelentkezik; a helyes német vonzat elsajátításában a jelentések ismeretének itt fontos szerepe lehet. Az igeek felsorolása a lenti esetekben természetesen nem teljes körű.

Nach + Dativ vonzatot találunk:

5.2.1. Helyhatározóként és időhatározóként való használat során

A *nach* vonzatot megtaláljuk a magyar helyhatározói vonzatok megfelelőiben, pl. mint Direktivergänzung: *Schicken Sie die Bücher nach Norwegen.*; *Kommst du mit nach Thomatal?* (ENGEL 1991–1992: 200). Időhatározóként a *nach* + *Dativ* szerkezetek nem vonzatok, hanem szabad határozók ('relative Zeitangaben'), 'után', ('később') jelentéssel: *nach zwei Tagen*, *nach einem Jahr*; *zwei Tage nach der Rede des Präsidenten...* (ENGEL 1991–1992: 222).

5.2.2. Präpostivergänzung-szerepben való használat

1. az érdeklődés kifejezése: *sich erkundigen nach*, *fragen nach*;
2. a keresés, kutatás kifejezése: *fahnden nach*, *suchen nach*, *forschen nach*;
3. vágyakozás, törekvés, sóvárgás kifejezése: *streben nach*, *sich sehnen nach*, *begierig sein nach*, *verrückt sein nach*, *hungrig sein nach*, *dürsten nach*, *trachten nach*, *verlangen nach*, *haschen nach*, *gieren nach*;
4. valaminek valamilyen ... a/e van: *schmecken nach*, *duften nach*, *riechen nach*, *stinken nach*;
5. elnevez vki vmit vhogyan: *nennen nach*, *benennen nach*, *heißen nach*;
6. igazodik, alkalmazkodik vki vmihez (vmi után) értelemben: *sich richten nach etwas*.

Az összeállítás alapja itt is (SCHEIBL 2011: 89) és (LÁSZLÓ–SZANYI 1985), illetve szótárakból gyűjtött anyag.

Példák a használatra:

Ich wollte (Sie) nach meinen Kontoauszügen fragen.

Diese Leute riechen nach Knoblauch.

Wir haben unseren Sohn nach seinem Großonkel benannt. (ENGEL 1991–1992: 207; 213).

A nyelvórákon természetesen nem lehet akár a fentiekben bemutatott úgymond 'teljességre' törekedni, de mindenképpen érdemes vonzatsaládok és jelentések szerinti csoportosításokat készíteni. Az ábécérendet követő listák és az ige párok egyenként való összehasonlításánál és tanulásánál eredményesebb lehet a módszer. Változatos és szórakoztató gyakorlatok sora készülhet ilyen indíttatással.

A nyelvoktatásban a szókincs tanítása kapcsán elterjedt tematikus szólisták, különféle ábrák (asszociogramok) nemcsak az azonos területhez kapcsolódó szavak,

hanem a hasonló jelentésű vonzatok gyűjtésre is alkalmasak lehetnek, az azonos vonzatokon belül pedig a jelentésbeli kapcsolódásokra kell figyelemmel lenni. Részlet Náf (2002) cikkéből:

ACHTEN AUF etw / jn	↔	«concentrer son attention sur qqn/qqch»
achten auf (+ acc.):		faire attention à
aufpassen auf:		faire attention à
sich konzentrieren auf:		se concentrer sur sich
spezialisieren auf:		se spécialiser dans
sich beschränken auf:		se limiter à
sich einstellen auf:		s'adapter à

A szerző a listák kapcsán azonban arra is figyelmeztet, hogy ritkább igék is bekerülhetnek e listákba. Fontos, hogy először a tanulók passzív szókincsének részévé tegyünk őket; felsőbb szinteken azonban az aktív szókincs bővítését is célul lehet kitűzni (NÁF 2002: 141–142).

ÖSSZEFOGLALÁS

A kognitív szemantikai vizsgálatok megerősítik azt a korábban is kimondott igazságot, hogy a ragjaink esetében mindig első a konkrét, helyre utaló jelentés. A speciális jelentésű vonzatok kialakulása a helyhatározói jelentések valamelyikéből indult ki, átvitt értelmű használat, majd metaforikus jelentésfejlődés révén. A többi jelentés zömmel ebből vezethető le, az igék jelentésének metaforikus, metonimikus eltolódásai nyomán. A folyamat az idegen nyelvek esetében is hasonló lehetett. A jelentések alakulásának vizsgálata sok vonzathoz úgy mond „kulcsot adhat”.

Ha az idegen nyelvek oktatása során az igevonzatok témakörére térve nem ábécérendbe szedett igelistákat tanítunk a jövőben, hanem az igék jelentéséből indulunk ki, eredményesebb lehet az oktatás. Egy magyar vonzat (*-tól/-től*) összekapcsolódó jelentésű német megfelelőivel és a német *nach* + *Dativ* vonzat jelentésterületeinek (voltaképpen vonzatcsaládjainak) az összegyűjtésével ezt kívántam illusztrálni. Hasonlóan csoportosítható a további előljárós vonzatok (*an* + *Dativ*, *über* + *Akkusativ*, *um* + *Akkusativ* stb.) többsége is.

IRODALOM

- [1] Angelini, Maria Teresa – Fábián Zsuzsanna (1981). *Olasz igei vonzatok*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- [2] Apreszjan, J. D. (1965). Kísérlet az igék jelentésének mondattani kapcsolódásai alapján – vonzattípusok szerint – történő leírására. *Вопросы языкознания*, 5. sz. pp. 51–66.
- [3] Apreszjan, J. D. (1971). *A modern strukturális nyelvészet elmélete és módszerei*. Budapest: Gondolat Kiadó, pp. 144–153.

-
- [4] Bodnár Ildikó (1999). Igevonzatok a német és a magyar nyelvben – összehasonlító elemzés. In: Balaskó Mária – Kohn János (szerk.). *A nyelv mint szellemi és gazdasági tőke*. A VIII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia előadásainak gyűjteményes kiadása. II. kötet. Szombathely: Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola, pp. 37–41.
- [5] Bodnár Ildikó (2012). Igei kategóriák jellemzése. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények*, VII. évfolyam, 1. sz., pp. 15–40.
- [6] Budai László (2006). *Az angol ige valenciája nyelvpedagógiai perspektívából*. Eger: Linceum Kiadó.
- [7] Budai László (2012). *Angol–magyar igeosztályok, igevonzatok*. Budapest: Publio.
- [8] Dobos Csilla (2005). A vonzat fogalmának kialakulásáról. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Philosophica*, 10. sz., pp. 27–49.
- [9] Dobos Csilla (2007). A vonzatstruktúra szerepe a funkcióigés szerkezetek jelentés-összevonással történő fordításában. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények*, II. évfolyam, 1. sz., pp. 135–146.
- [10] Engel, Ulrich (1991–1992). *Deutsche Grammatik*. Budapest: Julius Groos Verlag, Heidelberg–Műzsák Könyvkiadó.
- [11] ÉrtSz. (1959). *A magyar nyelv értelmező szótára 1–7*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- [12] Forgács Tamás (2007). *Bevezetés a frazeológiába*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- [13] Gábor Kata – Héja Enikő – Kuti Judit – Nagy Viktor – Váradi Tamás (2008). A lexikon a nyelvtechnológiában. In: Kiefer F. et al. (szerk.). *Strukturális magyar nyelvtan 4. kötet – A szótár szerkezete*. Budapest: Akadémiai Kiadó, pp. 853–895.
- [14] Helbig, Gerhard – Schenkel, Wolfgang (1969). *Wörterbuch zur Valenz und Distribution deutscher Verben*. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut.
- [15] Hegedűs Rita (2005). *Magyar nyelvtan*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- [16] Herczeg Gyula (1970). *Olasz leíró nyelvtan*. Budapest: Terra Kiadó.
- [17] Kálmán László (2006). Miért nem vonzanak a régensék? In: Kálmán László (szerk.). *A titkos kötet*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- [18] Kálmán László (2018). *A vonzatosság alternatív felfogása*. Előadás a Nyelv-tudományi Intézetben, 2018. július 5-én. <http://www.nytud.hu/archiv/eloadasok/kalman20180705.pdf>
- [19] Keszler Borbála (szerk.) (2017): *Magyar Grammatika*. Budapest: Műszaki Könyvkiadó.

-
- [20] Kiefer Ferenc (szerk.) (1992). *Strukturális magyar nyelvtan 1. kötet. Mondattan*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- [21] Kiefer Ferenc (2000). *Jelentéelmélet*. Budapest: Corvina.
- [22] Kiefer Ferenc et al. (szerk.) (2008). *Strukturális magyar nyelvtan 4. kötet – A szótár szerkezete*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- [23] Kiss Gábor – Kiss Márton (szerk.) (é. n.) *Magyar igei vonzatszótár. 5500 ige 16400 vonzatkerete szemantikai markerekkel*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. file:///C:/Users/User1/Downloads/TAMOP-4_2_5-09_Magyar_igei_vonzatszotar%20(2).pdf
- [24] Kiss Jenő – Pusztai Ferenc (szerk.) (2018). *A magyar nyelvtörténet kézikönyve*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- [25] Komlósy András (1992). Régensek és vonzatok. In: Kiefer Ferenc (szerk.). *Strukturális magyar nyelvtan. 1. Mondattan*. Budapest: Akadémiai Kiadó, pp. 299–528.
- [26] Kovácsi Mária (2001). *A névszókhoz járuló határozóragok jelentéseinek rendszerezése*. Budapest: Magyar Nyelvi Intézet.
- [27] Ladányi Mária (2008). Rendszeres igei poliszémia. In: Kiefer Ferenc et al. (szerk.). *Strukturális magyar nyelvtan 4. kötet – A szótár szerkezete*. Budapest: Akadémiai Kiadó, pp. 269–321.
- [28] László Sarolta – Szanyi Gyula (1985). *Magyar–német igei vonzatok*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- [29] Langenscheidts Großwörterbuch (1998). Berlin–München: Langenscheidt.
- [30] Mayer Péter (2019). *A szemantikailag problematikus határozói mondatrészek oktathatóságáról*. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=798>
- [31] *Mazsola = Mazsola – a magyar igei bővítményszerkezet vizsgálata*. MTA Nyelvtudományi Intézet. <http://corpus.nytud.hu/mazsola/>
- [32] Näf, Anton (2002). Les francophones face aux cas de l’allemand: un cas désespéré? *Travaux neuchâtelois de linguistique*, 37, pp. 115–143.
- [33] Pálffy Miklós – Boronkay Zsuzsa – Sörös Anna (1979). *Francia igei vonzatok*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- [34] Rácz Endre – Szemere Gyula (1998). *Mondattani elemzések*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- [35] Sass Bálint (2007). ”Mazsola” – eszköz a magyar igei bővítmény-szerkezetének vizsgálatára. In: Váradi Tamás (szerk.). *I. Alkalmazott Nyelvészeti Doktorandusz Konferencia*, MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest, pp. 137–149., http://www.nytud.hu/alknyelvdok07/proceedings07/alknyelvdok07_online.pdf.

-
- [36] Sass Bálint – Váradi Tamás – Paizs Júlia – Kiss Margit (2010). *Magyar igei szerkezetek – A leggyakoribb vonzatok és szókapcsolatok szótára*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- [37] Scheibl György (2011). *777 vonzat német nyelvből*. Szeged: Maxim Kiadó.
- [38] Supplement – Komplement. <https://grammis.ids-mannheim.de/progr@mm/5317>, <https://grammis.ids-mannheim.de/progr@mm/5220>
- [39] Tesnière, Lucien (1959). *Esquisse d'une syntaxe structurale*. Paris: Klincksieck.
- [40] Tolcsvai Nagy Gábor (2012). A poliszémia hálózatmodellje. *Nyelvtudományi Közlemények*, 108. sz., pp. 287–345.
- [41] Tolcsvai Nagy Gábor (2015). *Az ige a magyar nyelvben – Funkcionális elemzés*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- [42] Tolcsvai Nagy Gábor szerk. (2017). *Nyelvtan*. Budapest: Osiris Kiadó.
- [43] Tompa József (szerk.) (1961–1962). *A mai magyar nyelv rendszere. Leíró nyelvtan I–II*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- [44] Willems, Dominique (1981). *Syntax, Lexique et Sémantique. Les constructions verbales*. Gent: De Tempel.